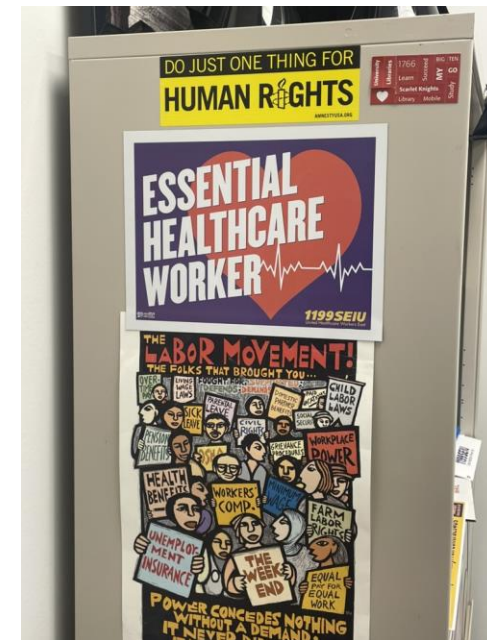
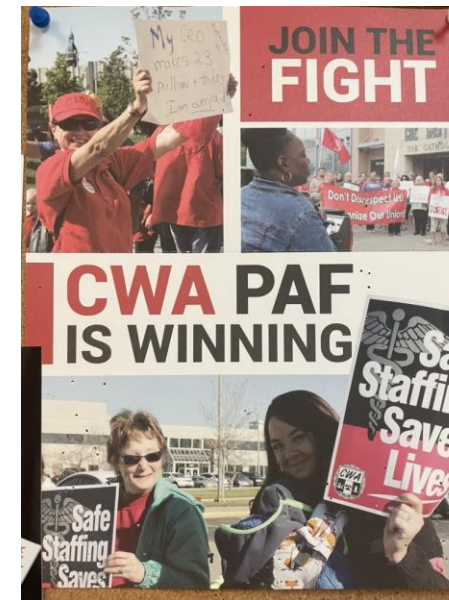

Biograficzna socjologia wielokryzysu: doświadczenia pracowników i pracowników w branżach opiekuńczych w Polsce i USA

Adam Mrozowski

Instytut Socjologii Uniwersytetu Wrocławskiego

NATIONAL SCIENCE CENTRE
POLAND

Projekt NCN OPUS COV-WORK
finansowany przez Narodowe
Centrum Nauki w Polsce, UMO-
2020/37/B/HS6/00479.

Wprowadzenie

- W jaki sposób pandemia i inne kryzysy lat 2020–2024 przełożyły się na (odzwierciedlone w narracjach) doświadczenia i sposoby radzenia sobie pracownic i pracowników branż kluczowych?
- Sposoby radzenia sobie jako sekwencje indywidualnych strategii życiowych rozumianych jako metody realizacji pożądanых sposobów życia (*modi vivendi*, por. Archer 2007)
- Przypadek Polski i USA: odmienne systemy ochrony zdrowia, podobne chroniczne problemy pracownic
- Dwa cele:
 - Refleksja nad wielokryzysem, w tym przede wszystkim pandemią COVID-19, z perspektywy socjologii biograficznej
 - Prezentacja wybranych wyników badań biograficznych w ochronie zdrowia w Polsce i stanie Nowy Jork w USA – wielokryzys w doświadczeniu indywidualnym

Systemowe, chroniczne, dyskursywne i podmiotowe wymiary wielokryzysu

- **Systemowe** podejście do wielokryzysu: w jaki sposób powiązane ze sobą kryzysy odzwierciedlają cechy systemów globalnych, czyniąc je „podatnymi na ryzyko systemowe” (Lawrence et al., 2022) → strukturalny kryzys opieki (Fraser) i cykliczne kryzysy kapitalizmu (Polanyi, Marks)
- Definicja wielokryzysu jako sytuacji, w której krótkotrwałe, zwykle egzogenne wstrząsy oddziałują na siebie i nakładają się na długofalowe endogenne kryzysy systemowe.
 - **Chroniczność**: długotrwała, uwarunkowana strukturalnie i instytucjonalnie niezdolność do zaspokojenia niektórych z najważniejszych potrzeb społecznych (Vigh 2008) = kryzys reprodukcji społecznej/opieki
 - **Dyskursywność**: rola mediów i grup politycznych w tworzeniu granic pomiędzy kryzysami i “nie-kryzysami”(Strolovitch 2023).
 - **Podmiotowość**: powszechne poczucie, że żyjemy w niepewnych, ryzykownych czasach w społeczeństwie (Beck 2002, Pustulka et al. 2023)
- Konsekwencje dla badań biograficznych: badanie doświadczeń kryzysów na przestrzeni historii życia, ich “dramatyzacji” i “normalizacji” oraz relacji między kryzysami “medialnymi” a doświadczeniem indywidualnym

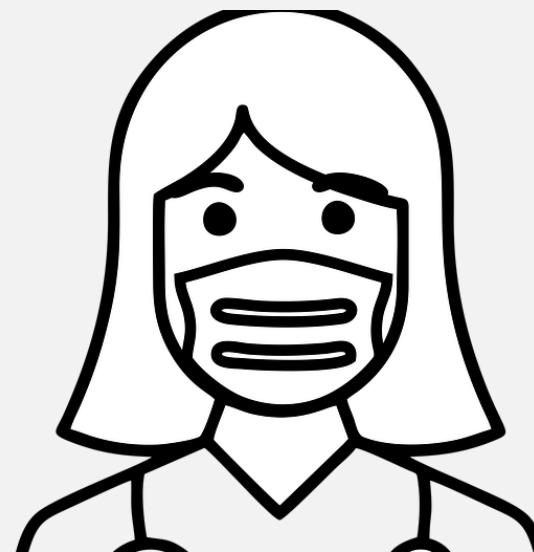
„Praca i zabawa” Wojciecha Kołacza,
Buffalo, Filmore, zdjęcie: A. Mrozowski

Biograficzne wymiary wielokryzysu

- Badania biograficzne nad kryzysami społecznymi
 - Badanie **powiązań między makro- i mikropoziomami doświadczeń** (Alheit et al., 1999; Bertaux, 2012; Miller 2005; Kazimierska & Wanek 2020), analiza **punktów zwrotnych** i ich związku z kryzysami (Strauss, 2013)
 - Analiza **roli „zasobów biograficznych”** (Lalak, 2015) jako ukrytej wiedzy i umiejętności zgromadzonych w wyniku przeszłych doświadczeń biograficznych, które są wykorzystywane przez jednostki do zarządzania sytuacjami życiowymi (Mrozowski et. al, 2025)
- Socjologia biograficzna Schützego (1983, 2005) i współpracowników
 - **Analiza strukturalna i sekwencyjna** historii życia (biografii) pod kątem struktur procesowych obejmujących instytucjonalne wzorce oczekiwania, biograficzne plany działania, trajektorie cierpienia oraz biograficzne metamorfozy
 - Szczególne znaczenie analiz **trajektorii biograficznych** odzwierciedlających doświadczenia utraty kontroli nad własnym życiem (**kryzysy biograficzne**) - badanie, w jaki sposób różne **zasoby biograficzne** umożliwiają radzenie sobie z potencjałami trajektorii biograficznych stworzonymi przez zewnętrzne wstrząsy i dostosowywanie strategii życiowych
- Zalety stosowania podejścia biograficznego w badaniach nad pracą:
 - Badanie relacji pomiędzy trzema poziomami: obiektywnym przebiegiem życia, doświadczeniami biograficznymi i opowiadaną historią życia (Tsiolis & Siouti, 2022), w relacji do kontekstu historycznego, w tym kryzysów
 - Zapewnienie zestawu narzędzi do badania doświadczeń życiowych, krzyżujących się nierówności i tożsamości ukształtowanych poza miejscem pracy, które wpływają na strategie radzenia sobie w pracy (Burski i in. 2025)

Przebieg badań

- Wywiady biograficzne w Polsce USA jako główna metoda gromadzenia danych (Schütze, 2005)
- **Polska:** 31 wywiadów biograficznych zebranych w ramach projektu COV-WORK (2020-24) (19 w szpitalach z lekarzami, pielęgniarkami, ratownikami medycznymi, personelem sprzątającym, 12 w domach opieki z opiekunami, pielęgniarkami, fizjoterapeutami i personelem pomocniczym)
- **Stany Zjednoczone:** 31 wywiadów biograficznych przeprowadzonych w 2024 r. z pracownikami szpitali (19 wywiadów z lekarzami, pielęgniarkami i pracownikami technicznymi), domów opieki (7 z pielęgniarkami, opiekunami, pracownikami technicznymi) oraz opieką domową (5), głównie w stanie Nowy Jork.
- Obie próby były bardzo sfeminizowane, przy czym próba amerykańska była bardziej uzwiązkowiona i zróżnicowana etnicznie – dla celów porównawczych skupimy się na pracownikach niebędących lekarzami (27 przypadków w USA, 22 przypadki w Polsce)
- Dane zostały przepisane, zanonimizowane i zakodowane tematycznie (MaxQDA), a wybrane przypadki przeanalizowane przy użyciu metody sekwencyjnej Schützego.

COVID-19 w doświadczeniu biograficznym

Theresa: Ciągle tkwiłam w miejscu. Nie pojawiały się osoby na zastępstwo, opiekunki odeszły, odcięto gaz. Życie po prostu toczyło się dalej... [5 sek.] Gdy była pandemia, zarabialiśmy tylko 15 dolarów za godzinę. [5 sek.] (...) czasami popadałam w depresję, czasami miałam ataki lęku, ale musiałam się podnieść i iść dalej, ponieważ nie miałam nikogo, kto mógłby mi pomóc (opiekunka domowa, USA)

Kate: To były naprawdę szczęśliwe lata, aż do 2020 roku. A potem już nie było tak dobrze. [5 sekund przerwy] Nie chcę psuć twojego scenariusza, ale ostatecznie zachorowałam na COVID i doznałam urazu. Pękły mi dyski w plecach. Wielu z nas to spotkało, to było piekło na ziemi i... Przestałam pracować, aby wyleczyć się fizycznie i psychicznie, a kiedy mogłam wrócić, wiedziałam, że nie mogę (pielęgniarka, USA).

Marta: Sanepid zamknął DPS, boo mieszkańcy są chorzy, ee... Ja w pierwszym momencie to się przestraszyłam i odmówiłam. Ale, eee, po... siadłam, odłożyłam ten telefon i tak dałam sobie chwilę (.) i wie pan, co poczułam wtedy? Odpowiedzialność za ludzi. To było dziwne. Ale naprawdę ja to poczułam. I zadzwoniłam do kierownika, i powiedziałam: "Wchodzę". (.) E, przeryczałam pół wieczoru, że muszę iść, [śmiech] ale poszłam. Co się okazało? DPS w ogóle był nieprzygotowany w ogóle na sytuację. Kompletnie. Dla nas nie było nic. Oprócz jedzenia nie było nic (opiekunka, dom opieki, Polska)

Normalizacja i dramatyzacja pandemii

- W jakich warunkach pandemia COVID-19 stawiała się istotną częścią opowiadanej historii życia?
 - **Przebieg i charakter pandemii** na tle kolektywnych doświadczeń wielokryzysu
 - Konteksty **kulturowo-instytucjonalne** (społeczne zasoby odporności na kryzysy)
 - Konteksty **organizacyjne** (specyfika miejsc pracy, rola z. zawodowych)
 - Konteksty **biograficzne** (krzyżowanie się kryzysów makro i indywidualnych; rola zasobów biograficznych)
 - Kontekst **sytuacji wywiadu**
 - miejsce wywiadu?
 - dystans kulturowy?
 - czas wywiadu - normalizacja retrospektywna słabsza we wcześniejszych wywiadach w Polsce?

**KRYZYSY
CHRONICZNE**

Free Classes Available for Home Health Care Workers!

Free trainings to further your skills!

May 22nd 10-noon **Basic Life Support/CPR and NYS First Aid**

May 30th 6-8pm Grief & Loss

June 6th 11:30-1:30 **Basic Life Support/CPR and NYS First Aid**

June 11th 5-7 Mental health first aid Part

June 13th 5-7 Mental Health First Aid Part 2

June 18th 6-8 Trauma Informed care

June 24th 3 **Basic Life Support/CPR and NYS First Aid**

Text or leave a message at Tanya 716-346-7702

OR sign up on our Face Book page at

<https://www.facebook.com/healthcareworkersrising/>

Like US and register for our events and other free trainings

Radzenie sobie z kryzysami: rola zasobów biograficznych

- **Znaczenie zasobów biograficznych**

- **Relacje rodzinne i społeczne poza pracą** – wsparcie rodziny (materialne i emocjonalne), nieodpłatna opieka nad członkami rodziny; rola kościołów i stowarzyszeń (silniejsza w narracjach z USA)
- **Zasoby profesjonalne związane z pracą** – umiejętności zawodowe, kompetencje emocjonalne i etos opieki w branży opiekuńczej
- **Zasoby relacyjne w miejscu pracy** – sieci społeczne ułatwiające wzajemną opiekę, pomoc i wsparcie, zbiorowe innowacje w rozwiązywaniu problemów (silniejsze w PL); **aktywizm w związkach zawodowych** jako zasób biograficzny (US)

Bożena i Laura: porównanie przypadków (I)

	Bożena	Laura
Profil	Kucharka w DPS, działaczka związkowa i lokalna (związek mazurski), 52 l.	Opiekunka domowa, 60 l., czarnoskóra działaczka związkowa
Kryzysy biograficzne	Przemoc w rodzinie (ojciec, mąż), sierociniec, historia prekaryjnych prac	Ograniczone / oswojone kryzysy prekaryjności; śmierć męża
Dominująca sekwencja	Biograficzna trajektoria cierpienia – planowanie biograficzne	Instytucjonalny wzór przebiegu życia – planowanie biograficzne
Miejsce pandemii w biografii	Pominięta w I części wywiadu, ale funkcjonująca jako punkt zwrotny (kontekst związkowy)	Wspomniana w kontekście związkowym i zawodowym; punkt zwrotny przed pandemią (dołączenie do związku)
Zasoby biograficzne	Socjalizacja do opieki („ratownictwo”) Relacyjność w miejscu pracy Aktywność obywatelska (związek mazurski) i związkowa jako mechanizmy upodmiotowienia	Socjalizacja do opieki w rodzinie Relacyjność w miejscu pracy Aktywność związkowa i dyskurs pracy niezbędnej jako mechanizmy upodmiotowienia

Bożena i Laura: porównanie przypadków (II)

Bożena: Jestem osobą walczącą, no więc jeszcze próbuję jakoś tam coś zawalczyć o tych ludzi w pracy, żeby, żeby poprawić jakieś warunki, no przy okazji też sobie, nie, no nie oszukujmy się, nie, nie jestem aż taka altruistka, żeby sobie nie poprawić. [śmiech] Ale walcząc o, o, o innych, między innymi sobie sytuację poprawiam, nie. Ee, i to ż/ też dobry sposób na wypełnienie może jak gdyby takiej trochę pustki w życiu osobistym. Bo ciągle coś się dzieje, nie. E, więc, więc mówię, i cała ta Organizacja Mazurska, i związek zawodowy, to wszystko, to wszystko jest, jak gdyby wypełnieniem takim.

Laura: Byłam w domu na tyle długo, aż zdecydowałam, że nie chcę już siedzieć w domu, mój syn poszedł do szkoły, a ja chciałam po prostu coś robić, więc poszłam do agencji [pracy], dostałam tytuł PCA (opiekunki) i zaczęłam pracować i pracuję do dziś. Dostałam PCA. Pewnego dnia spotkałam Sonię [organizatorkę związkową]. (...). Zaczęłyśmy rozmawiać i od tamtej pory pracuję dla niej (...) To jest pozytywne, bo zazwyczaj jestem sama, sama ze sobą. Ale mam dwóch braci, jestem najstarsza z nich. Potem matka ponownie wyszła za mąż i miałam jeszcze dwóch braci i trzy siostry. Ale pozostałam najstarsza. To sprawiło, że stałam się trochę bardziej otwarta, wiesz, pewna siebie, pewna siebie wobec ludzi (express myself to people), a jeśli czuję, że ktoś krzywdzi kogoś innego, to zabieram głos

Wnioski

- **Pamięć i zapominanie** (lub *normalizacja/oswajanie?*) o doświadczeniach pandemii w historiach życia powiązane ze specyficznymi doświadczeniami wielokryzysu (m.in. prekaryzacji i intersekcyjnych nierówności) oraz zasobami biograficznymi – podobieństwa i różnice między Polską i USA
- Pytanie otwarte o **różnice między krajami**: silniejsza normalizacja kryzysu egzogenego w Polsce oraz jego dramatyzacja w USA: kontekst instytucjonalny i kulturowy? Kontekst organizacyjny? Kontekst wywiadu? ➔ Potrzeba badań
- Podobieństwa w sposobach radzenia sobie z kryzysami w Polsce i USA:
 - kluczowa rola **zasobów rodzinnych, profesjonalnych i relacyjnych** w miejscu pracy dla **reprodukcji społecznej** i świadczenia podstawowych usług publicznych
 - Specjalna **rola aktywizmu związkowego** jako zasobu biograficznego wzmacniającego plany biograficzne i odporność na kryzysy (silniejsza w próbie US, ale obecna też w PL)

Wybrana bibliografia

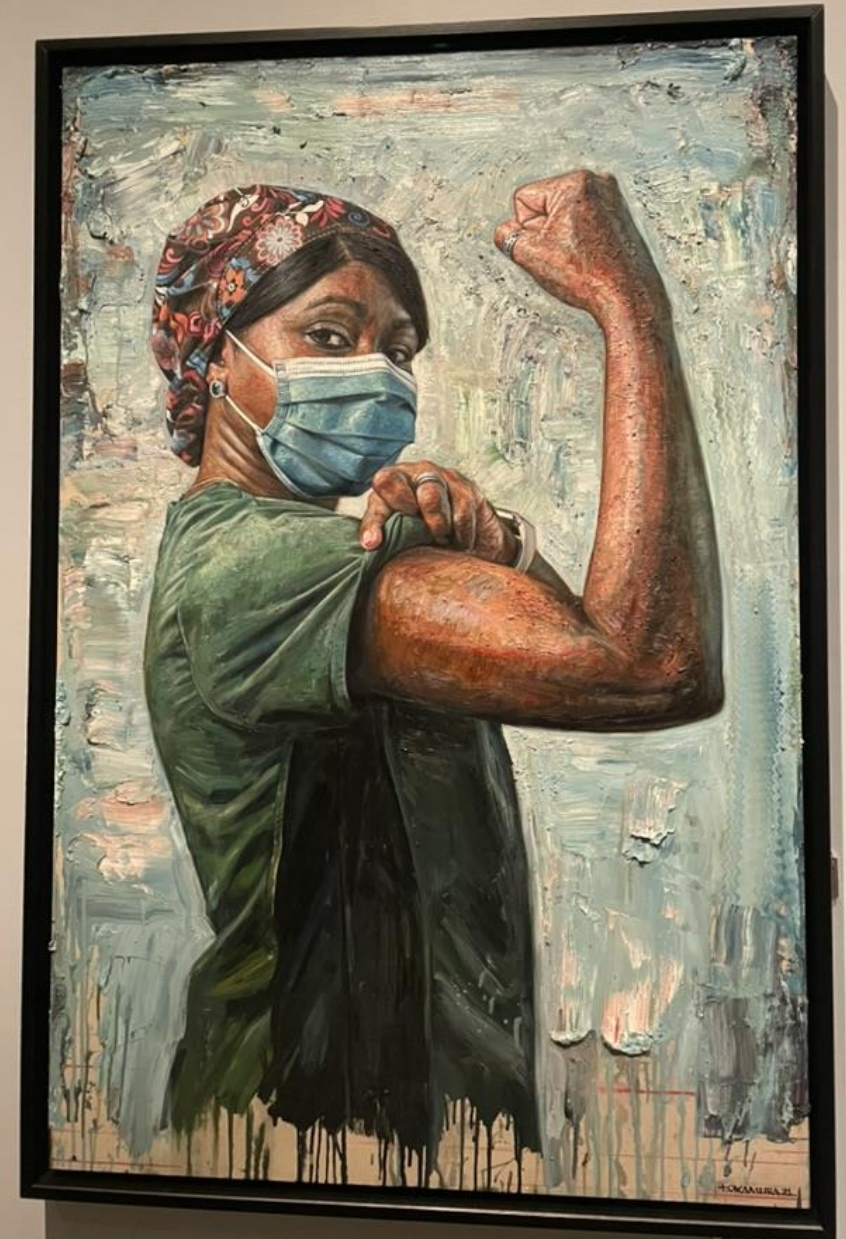
- Alheit, P.; Haack, H; Hofschen, H G; Meyer-Braun, R (1999). *Gebrochene Modernisierung. Der langsame Wandel proletarischer Milieus* 99). (Issue I). Donat Verlag.
- Beck, U. (1992). *Risk society: towards a new modernity*. In *Theory, culture & society*. Sage Publications.
- Bertaux, D., & Bertaux-Wiame, I. (2012). *Opowieści o życiu w rzemiośle piekarskim*. In K. Kaźmierska (Ed.), *Metoda biograficzna w socjologii* (pp. 741–760). Zakład Wydawniczy Nomos.
- Kaźmierska, K., & Waniek, K. (2020). *Telling the Great Change. The Process of the Systemic Transformation in Poland in Biographical Perspective*. Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Lalak, D. (2015). *Biographisches Kapital als Forschungsperspektive und theoretisches Konstrukt*. *Papers of Social Pedagogy*, 2, 48–59.
- Lawrence, M., Janzwood, S., & Homer-Dixon, T. (2022). *What Is a Global Polycrisis? And how is it different from a systemic risk?* (Discussion Paper 2022-4). <https://cascadeinstitute.org/technical-paper/what-is-a-global-polycrisis/>
- Miller, R. (2005). *The Historical Context*. In R. Miller (Ed.), *Biographical Research Methods* (pp. 331–351). Sage Publications.
- Mrozowicki, A., & Burski, J. (2024). *Pandemic as a Biographical Turning Point? The Experiences of the COVID-19 Pandemic in the Biographies of “Essential Workers.”* *Qualitative Sociology Review*, 20(2), 70–89. <https://doi.org/10.18778/1733-8077.20.2.04>
- Mrozowicki, A., Burski, J., Czarzasty, J., Gardawski, J., Drabina-Różewicz, A., Karolak, M., Krasowska, A., Pałęcka, A., & Pilch, S. (2025a). *Kryzys (nie)zwyczajny Wielokryzys w świecie pracy w Polsce*. Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Mrozowicki, Adam, Burski, Jacek, Krasowska, Agata. (2025). *Managing intersectional precarity in times of the Covid-19 pandemic: the case of essential workers in Poland*, *Organization....* (forth).
- Pustulka, P., Kajta, J., Kwiatkowska, A., Sarnowska, J., Radzińska, J., & Golińska, A. (2023). *Settling into uncertainty and risk amidst the COVID-19 pandemic and the war in Ukraine*. *European Societies*, 26(1), 149–171. <https://doi.org/10.1080/14616696.2023.2295896>
- Schütze, F. (2005). *Cognitive Figures of Autobiographical Extempore Narration*. In R. Miller (Ed.), *Biographical Research Methods* (pp. 289–338). Sage.
- Schütze, F. (2008). *Biography Analysis on the Empirical Base of Autobiographical Narratives: How to Analyse Autobiographical Narrative Interviews – Part one*. *European Studies on Inequalities and Social Cohesion*, 1–2, 153–298.
- Strauss, A. L. (2013). *Zwierciadła i maski: w poszukiwaniu tożsamości*. Zakład Wydawniczy “NOMOS.”
- Strolovitch, D. Z. (2023). *When bad things happen to privileged people. Race, gender, and what makes a crisis in America*. The University of Chicago Press.
- Tsiolis, G., & Siouti, I. (2023). *Exploring biographies in a rapidly changing labor world*. *Current Sociology*, 71(4), 587–606. <https://doi.org/10.1177/00113921221132520>
- Vigh, H. (2008). *Crisis and chronicity: Anthropological perspectives on continuous conflict and decline*. *Ethnos*, 73(1), 5–24. <https://doi.org/10.1080/00141840801927509>

Dzięki!

adam.mrozowski@uwr.edu.pl

www.covwork.edu.pl

„Pielęgniarka Tracey”, obraz autorstwa Tima Okamury,
Muzeum Historyczne Nowego Jorku

[illegible]